

KERKBLAD

Jaargang 31 - nummer 4
vrijdag 23 februari 2024
editie Dokkum e.o.

G eandewei

Protestantse
Kerk

Hij zorgt voor stilte na de storm

Biografie van dominee
J.H. Zelle

Tamar en de tweeling
van Juda

Wanneer doe je
'de mededelingen'?

Column Jetske Lysbeth de Groot

Frysk yn't tsjerke

Us heit en mem, Friezen yn ieren en sinen, woene graach de eigen memmetaal skriuwen leare. Op Fryske les bloeide der mear op as de

leafde foar de taal. Sy waarden it tegearre iens en de troutsjinst yn 1954 wie yn 't Frysk, lykas de troubibel dêr't ús heit alle dagen út foarlies. Ik siet dan by him op 'e skoat dat sadwaande koe ik earder Frysk lêze as Nederlânsk.

Yn Burgum, dêr 't ik hikke en tein bin, wiene de dûmny's meast Nederlânsktalich. Yn 'e tachtiger jierren gongen wy sneins dêrom gauris nei de Frysktalige preken fan dûmny Smilde. Wy seinen dan ek wolris út 'e gek: wy binne Nederlânsk Herfoarme en Frysk Grifformear.

Letter sette ik my nei wenjen yn Drachten, net echt in Fryskfreonlike omjouwing. As lid fan it moderamen wie ik in kear op in grutte gearkomste mei in protte dûmny's. By it omfreegjen jûch ik oan dat ik twa Fryske tsjinsten yn't jier oer hiel Drachten oan 'e krappe kant fûn. 'Dat zijn er nog twee teveel', andere in dûmny. Sok praat rekke fansels igge noch seame dat ik waard dwers en gie tenei myn eigen skeve gong: yn't tsjerke song út it *Fryske lieteboek*.

Doet goed tsjien jier ferlyn der in Fryske Earetsjinstkommisje oprjochte waard yn Drachten, die ik fansels gjin lichten foar dat ik ek by dy kommisje siet. No hawwe wy jierliks seis Fryske tsjinsten yn 'e Grutte Tsjerke mei gâns flecht op 'e koai. Wy noegje dûmny's út dy't yn 't sâlt bebitten binne mar ek guon foar wa't it harren earste Fryske preek is. Alle kearen wer genietsje wy fan it Wurd fan ús Heit yn 'e taal fan ús mem. En bin ik net mear de iennichste dy't yn't Frysk sjongt.

Prof. dr. Tony Feitsma plakke yndertiid (mei oaren) posters mei 'Frysk blinders!' op tsjerkedoarren. Ek yn Drachten neffens my. Mei jierliks seis Fryske tsjinsten yn 'e Grutte Tsjerke meie wy dus ús hantsjes tichtknipe. Mar dat dogge wy net, wy fouwe se gear foar gebed. Yn it Frysk.

Jetske Lysbeth de Groot is fan berop learkrêft basisûnderwiis. Sy wennet yn Drachten

Meditatie

In de storm, uit de storm...

'Wat is dit toch voor iemand, dat zelfs de wind en het water Hem gehoorzamen?'

Matteüs 8 : 27b

door Ronald Bouw

Storm Gerrit, storm Henk, storm Isha, storm Jocelyn...

In Nederland hebben we de afgelopen jaren niet heel veel stormen gehad, las ik onlangs. In 2023 en dit jaar gaat het anders. Vorig jaar zomer hadden we een paar heuse 'zomerstormen' en deze winter hebben we ook al te maken gehad met een aantal serieuze stormen. Ik vind het altijd wel bijzonder dat stormen een naam krijgen. Storm 'Gerrit' bijvoorbeeld, was vernoemd naar voormalig NOS-weerman, Gerrit Hiemstra. Hiemstra vind ik een vriendelijke man, maar die storm was níet zo vriendelijk!

Als iets een naam heeft is het misschien wat minder bedreigend. Het zou mooi zijn als we op die manier ook de stormen in ons leven tegemoet konden treden.

Als ik maar weet wat het probleem is, ligt de oplossing binnen bereik...

Met ziekte werkt het vaak wel zo; als de diagnose duidelijk is, weten de artsen vaak wel hoe de ziekte behandeld of bestreden kan worden.

Met ongeneeslijke ziekten en veel andere problemen - stormen in ons leven - gaat het vaak anders. De storm wordt steeds groter en onoverzichtelijker en we raken het zicht op betere tijden wat kwijt.

In Matteüs 8 zien we Jezus in beeld. Hij trekt met Zijn leerlingen door Israël en Hij doet bijzondere dingen. Ze hebben als mini-kerk een mooie tijd. Dicht bij de Meester. Hij geneest, Hij preekt, Hij doet grote wonderen.

Als we als christenen van vandaag zulke ervaringen zouden hebben, zou het niet moeilijk zijn om te geloven, zou je denken.

In het geval van de vrienden van Jezus blijkt dat toch even anders te zijn. Een heftige storm blijkt genoeg te zijn om het vertrouwen in Jezus kwijt te raken. De paniek slaat toe. En toch is de Meester Zelf heel dichtbij.

De leerlingen, die al zo veel wonderlijke dingen hebben meegemaakt, hebben maar weinig vertrouwen op de goede afloop.

Onrust in de wereld

We zijn alweer een tijdje onderweg in 2024. In de natuur gingen de stormen van 2023 moeiteloos over in de stormen van 2024. Zo is het ook met de onrust in de wereld gegaan. De oorlog in Oekraïne, de oorlog in

Israël, de dreigingen die van de supermachten uitgaan, de klimaatproblemen, de natuurrampen; er is niets veranderd dit jaar. De storm woedt gewoon door!

In Matteüs 8 lezen we dat Jezus de storm tot bedaren brengt: Hij spreekt de wind en het water bestraffend toe, en het meer komt geheel tot rust.

Stilte na de storm.

'Wat is dit toch voor iemand, dat zelfs de wind en het water Hem gehoorzamen?'

Vraagt u zich dat ook wel eens af? Of bent u het vertrouwen in de goede afloop sowieso kwijt geraakt?

In de storm het zicht op betere tijden verloren?

Het zicht op God...

De hoop...

In de kerk spreken we altijd uit dat onze hulp is in de naam van de Heer die hemel en aarde gemaakt heeft.

Hij is trouw tot in eeuwigheid en laat nooit los het werk dat Hij begon.

Zou Hij dan niet zorgen voor stilte na de storm?

Ronald Bouw is voorganger van de Gereformeerde Kerk van Driezum-Wälterswäld

Leesrooster

Week 9, 25 februari t/m 2 maart	
zondag	2 Petrus 1:12-21
maandag	Jeremia 18:1-12
dinsdag	Jeremia 18:13-23
woensdag	Psalm 51
donderdag	Jeremia 19:1-9
vrijdag	Jeremia 19:10-15
zaterdag	Psalm 19

Week 10, 3 t/m 9 maart	
zondag	Jeremia 26:1-9
maandag	Jeremia 26:10-19
dinsdag	Psalm 102:1-15
woensdag	Psalm 102:16-29
donderdag	2 Petrus 2:1-10a
vrijdag	2 Petrus 2:10b-22
zaterdag	Psalm 122

Boekbespreking

Ds. Zelle was een strategische sorryzegger

Het had niet veel gescheeld of Nederland had nooit kennisgemaakt met de later legendarische dominee J.H. Zelle (1907-1983). Op strategische momenten sorry zeggen redde de carrière van de Leeuwarder, die kon preken als de beste maar op sociaal vlak maar een 'nüber typstra' was. Bearn Bilker bracht een lijvige biografie over hem uit: *Een tussenweg is er niet*.
door Arjen Bakker

Johannes Hendrikus Zelle (1907) doet na een moeizaam verlopen schooltijd op het Gereformeerd Gymnasium (nu Beyers Naudé) maar liefst twaalf jaar over zijn studie theologie op de Vrije Universiteit. En als hij dan eindelijk preparatoir examen mag doen – het moment waarop de classis van je woonplaats bepaalt of je klaar bent om ergens beroepen te worden als predikant – presteert hij het om een grotendeels van prof.dr. P.A.E. Sillevius overgeschreven preek in te leveren.

Geconfronteerd met dit plagiaat reageert Zelle op een wijze die hij nog veel vaker zal toepassen. Eerst wordt hij boos en verwijt hij 'de hoge heren' dat ze hem willen tegenwerken. Later – als de grond hem te heet onder de voeten wordt – belijdt hij schuld en vraagt hij vergeving. Die handelwijze redt hem later wanneer hij als kandidaat zijn preekconsent dreigt kwijt te raken en nog weer later bij conflicten in zijn eerste (en enige) gemeente in Rockanje, Zeeland, die hem zomaar een afzetting hadden kunnen kosten. Het blijft uiteindelijk bij vervroegde emeritering, waarmee hij de handen vrij krijgt om overal in het land uit preken te gaan.

Had hij écht berouw van (om maar een paar voorbeelden te noemen) het met vage smoesjes bedanken voor een beroep vanuit Beetsterzwaag? Van het in het honderd laten lopen van de catechisatie? Van het niet of nauwelijks bezoeken van zieken? Het onvindbaar zijn voor zijn kerkenraad na de Watersnoodramp? Het zwaar laten verkommeren van zijn pastorie? Van liegen tegen zijn kerkenraad en de classis?

Uit wat historicus Bearn Bilker heeft opgetekend uit notulen van vele vergaderingen komt eerder het beeld naar voren van een Donald Trump-achtig type, dat ervan overtuigd is dat 'de elite' allerlei onzinregeltjes in stelling brent om hem weg te krijgen, juist omdat 'het gewone volk' met hem wegloupt. Een opportunist die handig gebruik maakt van het gereformeerde principe dat iemand die schuld belijdt met een schone lei mag beginnen: als hij zijn misstappen met God in orde heeft gemaakt, is het niet aan mensen om ze hem alsnog na te dragen.

Preektijger

Zelle heeft al als jongeman een drang tot preken, blijkt uit het boek. Hij gaat graag naar de Lange Pijp over de Nieuwestad in Leeuwarden om het evangelie te verkondigen, maar ook zijn mening over de politiek en de toestand in de wereld en weet dan volgens Bilker 'met zijn stemgeluid de volle aandacht' te trekken. Ook als kandidaat en later als dominee weet hij zijn agenda overvol te krijgen

Johannes Hendrikus Zelle (witte kraag) met zijn ouders Jacob en Jantje Zelle-Brouwer en links jongere broer Rimmert. Wie de dames zijn staat niet bij de foto vermeld. Foto: Album J.H. Zelle

met preek- en spreekbeurten. In het hele land trekt hij volle kerken en zalen van onder meer jongelingen- en vrouwenverenigingen, vakbonden en afdelingen van de Anti-Revolutionaire Partij.

Wat hem precies zo populair maakt? Bilker analyseert dat hij om te beginnen een opvallend redenaarstalent heeft dat bij anderen niet te vinden was. Hij is ook een boeiende verteller die het evangelie weet te brengen alsof hij 'een speciaal lijntje met God' heeft. Die hem precies vertelt hoe het zit. 'Wat Zelle verkondigde was duidelijk, daarover was geen twijfel mogelijk. Het kerkvolk luisterde aandachtig en vol spanning, begreep het, en wist het te onthouden en wel zo dat men het jaren nadoen nog wist na te vertellen.' Zelle voert daarvoor graag concrete personen uit de Bijbel ten tonele, mensen als Lot, Jakob, Jona, Job en Zacheüs, die allemaal hun persoonlijke strijd (met God) leverden alvorens echt tot bekering te komen. 'Zo'n strijd gunde hij als het ware iedereen, zodat men door Jezus gered kon worden voor het eeuwige leven.'

Hij weet het tekstwoord zo te brengen dat het op ieders persoonlijke leven van toepassing is, aldus de auteur. Dat is wel welkom in een tijdsgewricht waarin allerlei (geloofs)zekerheden op de helling gaan. En als je het niet (meer) met hem eens bent, dan blijft het altijd nog een aardig uitje om te gaan luisteren naar die conservatieve excentriekeling met zijn bulderende stemgeluid, die nog preken in drie punten houdt en Psalmen in de oude berijming laat zingen, waarbij hij zelf op luide toon een tweede stem kiest. Zeker op het laatst van zijn carrière komt een groot deel van het publiek eerder voor die sensatie, dat dat het Zelles boodschap nog serieus neemt.

Excentriekeling

Bilker deed zijn onderzoek voor de biografie niet alleen in archieven. Hij interviewde (vaak samen met acteur Freark Smink, die een voorstelling over Zelle maakte) ook mensen die de dominee hebben gekend. Uit hun verhalen rijst het beeld van een man die zich absoluut niets aantrok van het feit dat men van een predikant een waardige levenshouding verwacht. Hij was een 'nüber typstra' zoals dat in Leeuwarden genoemd werd. Men kon hem hardlopend tegenkomen in slechts een sportbroekje, of gehuld in lompen terwijl hij hout sprokkelde voor de (zeer spaarzaam gestookte) kachel. Erger was dat zijn huis en tuin vervuilden, dat hij zijn oude moeder verwaarloosde en dat hij – altijd via briefjes – ruzie zocht met de burens.

Zelle liet bij zijn dood in 1983 geen dagboeken of notities na. 'De echte beweegredenen van zijn doen en laten zullen we niet te weten komen. We moeten hem leren kennen door wat ons via bronnen is doorgegeven en wat (nog) in het geheugen zit van degenen die hem nog hebben meegemaakt', schrijft Bilker. Dat lukt aan de hand van *Een tussenweg is er niet* heel aardig, al zou het boek sterker zijn geworden als uitgeverij Noordboek de auteur een maximum had opgelegd van – zeg – driehonderd pagina's. Dan had hij zich geen uitweidingen over randzaken kunnen veroorloven en zou hij ook minder in herhaling zijn gevallen. Niettemin: een aanrader!

Een tussenweg is er niet.
Biografie dominee J.H. Zelle
(1907-1983), Bearn Bilker,
Uitgeverij Noordboek,
ISBN 9789464711394,
504 pagina's 39,90 euro

Byldspraak - Willem Wilstra

Sykplaatsje

God,
sjoch ik werom
safier't ik kin:
jo binne der altyd.
Minsken net.
As se tachtich wurde,
is dat al hiel wat.
En wa tinkt noch oan har
as se dea binne?
Minsken binne gjin god.
Minsken geane foarby.

It falt net ta:
jong wêze,
âld wurde,
deagean.
En as men sjocht
wat der soms
mei minsken bart:
dat is gjin libben.

Dêrom bid ik:
jou dochs ek lok,
jou wille
Meitsje it sa
dat minsken sizze:
men kin wol sjen
dat God der is.
En gean jo fierder
mei wat wy lizze litte.

(Piet van Midden, by Psalm 90, *Lieteboek* bls. 246)

Foar in lange flecht nimt de piloat de koartste rûte en dy is sa'n tsien kilometer heech. Dus fier boppe de wolken, dêr't de sinne altyd skynt en nachts fansels in heldere sterrehimmel him ûntspant.

Hjir sit ik foar it rútsje nei dy ûneinige romte te sjen en komt my de siswize yn 't sin: 'Der is mear tusken himel en ierde'. Mar dat haw ik op myn manier noch nea ûntdekke kind.

Dochs: wy witte en kenne de ierde en de himel, mar wêr is de Himel fan God? God wurket. God is yn ús, boppe ús en ûnder ús en dat is syn seine! Elk fan ús hat wolris in aaklike ûnderfining meimakke dy't wûnderlik goed ôfrûn is, en dan sizze wy gau: 'Tank God'.

No wit ik it: dát is it 'mear tusken himel en ierde'. Pikerje net langer. Us siel wurdt bewarre.

Vraaggesprek ambassadeur Kocsis had kritischer gemogen

Het vraaggesprek van Maurice Wielenga met de ambassadeur van Hongarije (*Geandewei* 2-2024) vraagt dringend om een reactie. András Kocsis is ongetwijfeld een vriendelijke en behulpzame man, maar hij vertegenwoordigt wel een land dat strak geleid wordt door een meedogenloze machtspoliticus, Viktor Orbán, die goede maatjes is gebleven met de potentat en agressor Poetin. Daarover hadden de vragen wel wat kritischer mogen zijn, zonder met de diplomatieke antwoorden van de ambassadeur genoeg te nemen.

Dat de kerken in Hongarije door de staat

worden gesubsidieerd, geldt voor de Rooms-Katholieke en Református-kerken, maar niet voor vrije kerken zoals van de baptisten. Die ondervinden juist tegenwerking van de staat. Dat het Hongarije van Orbán niet alleen het geloof wil behouden maar ook de identiteit, lijkt onschuldig, maar is in christelijke perspectief gevaarlijk. Het doet denken aan de 'Duitse christenen' van 1933 tot 1945 die behalve hun geloof vooral hun Duitse identiteit hooghielden en zo het evangelie vreselijk bedierven.

Dan nog de veronderstelling dat zowel Poetin als Zelensky orthodox gelovig zijn. De ambassadeur was diplomaat genoeg om die vraag niet te corrigeren, maar in ieder geval is de Oekraïense president Volodo-

mir Zelensky van joodse afkomst en heeft hij zich niet bij een christelijke kerk gevoegd. Of Vladimir Poetin orthodox-christelijk is, waag ik te betwijfelen. Wel is hij dankzij zijn doop als zuigeling lid van de Russisch-Orthodoxe kerk, maar op enig oprecht geloof in Christus heeft hij zich nooit laten betrappen. Net als de Hongaren ten aanzien van hun land, gelooft Poetin vooral in de nationale identiteit van de Russen, die hij naïef en gevaarlijk vereenzelvigd met het christendom. Onderwijl laat hij vooral de gemobiliseerde jongemannen uit zijn koloniën in Siberië zijn privé-oorlog in Oekraïne uitvechten, waarbij hij de gigantische verliezen van hun levens voor lief neemt. Iets meer kritisch bewustzijn graag!

Riemer Roukema

Vijf bijzondere vrouwen in Matteüs 1 (2) Tamar en de tweeling van Juda

Het evangelie van Matteüs begint met de afkomst van Jezus Christus, zoon van David, zoon van Abraham. Het lijkt vreemd om een Bijbelboek, ja, om het hele Nieuwe Testament te beginnen met een rij namen, om al die namen van Abraham tot aan Jezus meteen als eerste te noemen. Of is het misschien toch de enige goede manier om het Nieuwe Testament te beginnen? De komende tijd wordt ingegaan op een handvol namen uit de rij: vijf bijzondere vrouwen.

door Tonko Ufkes

'Juda verwekte Peres en Zerach bij Tamar' staat in de namenlijst van Matteüs bij vers 3. Tamar is de eerste van de vijf vrouwen die genoemd worden; alle vijf zijn het geen vrouwen van dertien in het dozijn en hun verhalen zijn dat ook niet. Misschien dat juist daarom deze vijf vrouwen uit het Oude Testament meteen in het Nieuwe Testament voorkomen.

Het begin van het verhaal over Juda, de vierde zoon van Jacob, wordt in een paar grote halen verteld: Juda gaat erop uit, trouwt, krijgt drie zonen en vindt een vrouw voor de oudste. Tamar, dadelpalm, heet ze en over haar en over Juda gaat het verhaal uit Genesis 38.

Tamar wordt weduwe want haar man, Juda's eerste zoon, deugt niet en sterft. Hoe het precies zit wordt niet verteld, het is voor het verhaal blijkbaar niet belangrijk. Dan is het de beurt aan Juda's tweede zoon om zijn zwagerplicht, zijn broederdienst te doen. En dat doet hij niet: hij zorgt er met opzet voor dat Tamar geen kinderen krijgt. Het krijgen van kinderen is Tamars goed recht en wie haar dat niet gunt, niet geeft, doet dus kwaad. Zo kunnen we dat misschien zien.

Juda's tweede zoon wordt daarom gestraft en hij overlijdt. Eigenlijk is Juda nu opnieuw aanzet en moet hij Tamar zijn derde zoon tot man geven, maar die is nog te jong. Wachten dus, er zit voor Tamar niets anders op dan een paar jaar te wachten tot Juda *misschien* zijn derde zoon met haar laat trouwen. Tot die tijd moet zij terug naar haar vaders huis, dat lijkt Juda het beste.

Hierna pakt de Grote Verteller royaal uit: Tamar krijgt de rol van haar leven en dat wordt ook nog eens in geuren en kleuren beschreven! Het lijkt een gevaarlijk schaakspel en Tamar werkt toe naar een meesterzet. Met de zegelring, het snoer en de staf van Juda in handen heeft ze het bewijs: Juda die niet zijn derde zoon aan Tamar wilde geven wordt nu zelf de vader van niet slechts één, maar van twee zonen van Tamar. Er wordt een bijzondere tweeling geboren: Tamar heeft haar kinderen en haar recht en Juda? Ja, Juda heeft er ineens weer twee zonen bij.

Tonko Ufkes is onder meer historicus, dichter, schrijver. De collages bij deze serie zijn gemaakt door zijn echtgenote Maria Ufkes-Kayatz

Diversen

Lezing Ronit Lusky over Ghetto Fighters' House Museum Israël

Mevrouw Ronit Lusky komt op 26 februari vanuit Israël naar Feanwâlden om een lezing te houden over het Ghetto Fighters' House Museum in Israël. Dit museum werd in 1949 opgericht om het verhaal van de Holocaust en van het Joodse verzet o.a. in het ghetto van Warschau te vertellen, waarbij de morele keuzes en de kracht van de menselijke geest, in samenspraak met democratische waarden en humaniteit, in haar presentatie naar voren komen. Mevrouw Lusky is in Nederland om voorlichting te geven en om een vriendenkring voor het museum in het leven te roepen. De Engelstalige lezing in de Johanneskerk gehouden, Haadstrjitte 6, is van 19.00 tot uiterlijk 20.30 uur. De toegang is gratis.

KerkOverstag komt met cursus, seminar en tienerweekend

Op 27 februari begint in Kootstertille een cursus over het Koninkrijk van God en het werk van de Heilige Geest van KerkOverstag in samenwerking met de Protestantse gemeente. Een cursus van vier inspirerende avonden voor wie het werk van Gods Geest in ons persoonlijk beter wil leren kennen. Opgave en meer informatie op www.kerkoverstag.nl/cursussen. Op zaterdag 23 maart houdt KerkOverstag in Garyp een grote inspiratiedag met seminars en workshops over 'De hoopvolle toekomst van de lokale kerk'. De dag (10:00-15:00 uur). Opgave via een mail naar info@kerkoverstag.nl met het aantal personen, de plaats en de kerk van waaruit jullie komen. De datum voor christelijk tienerweekend GROW is vastgesteld op 7-9 juni. Tienerclubs en individuele tieners uit de regio kunnen kijken op growtienerweekend.nl voor foto's, videos en hoe ze zich kunnen opgeven.

Themamiddag rouwverwerking in De Jister in Twijzelerheide

Jan van der Meer uit Drachten verzorgt op donderdag 29 februari een lezing over rouwverwerking en omgaan met verlies in dorps-huis De Jister in Twijzelerheide. De lezing, inclusief gelegenheid voor vragen en napraten duurt van 10.00 tot 11.30 uur, inloop vanaf 9.30 uur. Van der Meer heeft een eigen praktijk voor stervensbegeleiding en rouwbegeleiding in ziekenhuis De Sionsberg in Dokkum. De themabijeenkomst vindt plaats in het kader van 'De Woonkamer', een plek voor ontmoeting en gezelligheid voor alle inwoners van Twijzelerheide e.o. Wekelijks op de donderdagochtend met af en toe een activiteit, workshop of themabijeenkomst. Entree en koffie zijn gratis, een gift is welkom.

Het begin van de kerkdienst zet de toon

'Goedemorgen gemeente, welkom in deze dienst. De voorganger is ..., de organist is ... De bloemen gaan als groet van de gemeente naar mevrouw X. Wie wil ze wegbrengen?' Zo beginnen veel kerkdiensten, afgesloten met een welgemeend: 'De kerkenraad wenst u een gezegende dienst.' Maar: wie ontmoet wie nu eigenlijk in de eredienst? door dr. Oane Reitsma

Wat ooit als een informeel begin van de eredienst is bedoeld, heeft in de loop der jaren vaak een vaste vorm gekregen. Het welkomstwoord is een ritueel op zichzelf geworden, met wekelijks terugkerende elementen. Daarmee is het juist weer formeel geworden. Natuurlijk doet het de mensen goed wanneer zij welkom geheten worden. Het geeft een vertrouwd gevoel van thuiskomen.

Kerkdienst is Godsontmoeting

Mensen komen naar de kerk om elkaar en God te ontmoeten. Maar wat de kerkdienst onderscheidt van allerlei andere sociale activiteiten, is dat in de kerkdienst de gelovige gemeente haar God ontmoet. Er is een 'verticaal' aspect in het spel, we zijn gericht op boven. Het is van belang hoe je de kerkdienst begint, want het begin van de dienst zet de toon.

Als de dienst met een 'welkom' begint, is het de kerkenraad die, bij monde van de ouderling, de gemeente begroet. Dat is een 'horizontaal' begin, alsof de kerkenraad de dienst heeft georganiseerd voor de gemeenteleden. Het 'We wensen u een gezegende dienst' onderstreept dat nog eens. Het klinkt als 'Eet smakelijk!' Alsof de gemeente gaat consumeren wat de kerkenraad haar voorschotelt.

De eredienst is niet een door de kerkenraad georganiseerde activiteit die door de kerkgangers wordt afgenomen en (al dan niet) genoten. De eredienst is het antwoord van mensen die zich geroepen voelen samen te komen om te danken voor Gods genade. Zij willen Hem ontmoeten. Het begint bij de genadevolle dienst van God aan de mensen. Kerkgangers komen niet om de kerkenraad te begroeten, maar om in het godshuis de eigenlijke Gastheer te ontmoeten, in Schrift, gebed en lied.

Wanneer begint de dienst?

In kerken waar de kerkdienst met een welkom begint, alsof de vergadering wordt geopend, lijkt het net alsof de 'officiële' dienst na dit informele toespraakje begint, hetzij met een lied, hetzij met de handdruk aan de voorganger. Het laatste kan de beleving oproepen dat de voorganger dan het 'lijntje naar boven' moet leggen, nadat de mensen elkaar eerst horizontaal begroet hebben.

Daarmee krijgt de voorganger een te grote taak. Want is het, zeker in de protestantse traditie, niet zo dat niet de voorganger maar juist de gemeente als geheel direct in contact staat met haar God? De voorganger kan, met de andere aanwezige ambten, wel de weg wijzen maar bemiddelt niet. Dat is de taak van de gemeente zelf.

In kerken waar de kerkdienst met een welkom begint, alsof de vergadering wordt geopend, lijkt het net alsof de 'officiële' dienst na dit informele toespraakje begint, hetzij met een lied, hetzij met de handdruk aan de voorganger.

Hoe kan het anders?

Als het de intentie is om kerkgangers persoonlijk het gevoel te geven dat ze welkom zijn, dan kunnen kerkgangers bij binnenkomst van het gebouw door de 'deurdienst' welkom geheten worden en eventueel de weg gewezen. Daarmee worden ze nog persoonlijker benaderd dan wanneer ze goed en wel gesetteld als groep worden aangesproken.

Om te benadrukken dat het niet in de eerste plaats om een sociale of consumptieve activiteit gaat – in tegenstelling tot een concert of de soos – maar om de ontmoeting van de gemeente met de Gastheer van het godshuis, is er een oude traditie in de kerk om de allereerste publiek gesproken woorden niet 'Goedemorgen gemeente' te laten zijn, maar 'Onze hulp is in de naam van de Heer die hemel en aarde gemaakt heeft'. Dat is een heel ander startschot, waarin de gemeente meteen in haar rol van geloofsgemeenschap wordt gezet en niet eerst in de watten gelegd wordt met een warm welkom, 'Fijn dat u gekomen bent'. Kerkgangers kunnen er namelijk met heel verschillende gevoelens zitten, die zij liever

met God alleen delen. Daar zou niemand zich aan het begin tussen moeten dringen.

Midden in de dienst

Maar waar plaats je dan de mededelingen? Het is überhaupt de vraag of je de kerkdienst moet beginnen met een vaste lijst aan mededelingen. Welbeschouwd heeft het iets merkwaardigs in zich om die buiten ('voorafgaande aan') de dienst te plaatsen. Wie voorganger, organist en koster zijn, kan eventueel via de beamer of op het liturgieblad bekendgemaakt worden. Maar de dienst aan de wereld – collectiedoelen, bloemen, doorweekse activiteiten – moet eigenlijk volop verbonden zijn met de dienst aan God. Daarom laten zij zich graag midden in de dienst aankondigen, het liefst vóór de voorbeden. Waarom? Dan kan de voorganger meteen collectiedoel en pastoralia meenemen in die gebeden. Wel zo praktisch.

dr. Oane Reitsma is predikant van de Protestantse Gemeente te Hilversum en medewerker Eredienst en Kerkmuziek bij de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk. Bron: protestantsekerk.nl

Martinikerk Groningen

In de Martinikerk in Groningen klinkt voor aanvang van de Martinidiensten, oecumenische vieringen voor student en Stadjer, orgel- of pianospel. „Om een meditatieve sfeer te creëren”, vertelt Hans van der Veen van de stuurgroep Martinidiensten. Daarna is het een korte minuut stil.

„Die stilte 'valt' echt in de ruimte. Iedereen komt druk binnen, vanuit een gehaast leven. De stilte markeert de overgang naar de inkeer in jezelf: je lijf en gedachten tot rust brengen, bewust dingen aan de kant leggen.” De mededelingen worden 'op de meest logische plek' gedaan: voor de collecte of voor de voorbeden. Mededelingen over bijvoorbeeld activiteiten staan op de gedrukte orde van dienst.

De Bijbel en de klimaatcrisis

Het paradijs citeren

De Duitse schrijver Heinrich Böll (1917-1985) gebruikt in zijn 'Brieven' de uitdrukking 'het paradijs citeren'. Afgelopen zomer ontdekte ik dat in het tweede deel van het Bijbelboek Jesaja hetzelfde gebeurt. Volgens Jesaja 51:3 'troost God Sion en wordt haar woestijn aan Eden gelijk en haar wildernis als de tuin van de Heer'. Jesaja doet het in de crisis van de Babylonische ballingschap en Böll als reactie op de crisis van 1933-1945 in Europa. Wat gebeurt er als we in de huidige klimaatcrisis het paradijs gaan citeren? door ds. Doede Wiersma

Ook de klimaatcrisis is ontstaan door mensen die gulzig streven naar meer, meer, meer. Het verlies van het (westerse) paradijs behoort tot de mogelijkheden.

In zijn boek *Brieven uit de oorlog 1939-1945*, verschenen in 2001, dus na zijn dood, schrijft Böll:

Mensen verliezen het paradijs, 'maar God gaf hun de mogelijkheid het tot op zekere hoogte te reconstrueren. Het is weliswaar slechts een 'reconstructie', maar hoe oneindig veel betekent voor ons, in onze onuitsprekelijke armzaligheid, niet de gave om het paradijs te citeren.'

Culturen in verval

Beroemde cultuurvolken in de Oudheid gingen ten onder. Recenter is het proces van ontbinding in Hitler-Duitsland, met destructieve gevolgen voor Europa. En de laatste jaren zijn er grote zorgen over de houdbaarheid van de democratie. De stelling van de Amerikaanse socioloog en filosoof Francis Fukuyama (1952): 'Alle democratieën hebben de neiging om in verval te raken' wordt steeds vaker aangehaald, en niet onterecht.

In feite beleven we een herhaling van zetten.

We lezen het al in Genesis 1: de mensheid (Adam en Eva) leefde in een paradijs maar verloor het door eigen schuld. Ellen van Wolde, die met *Verhalen over het begin* een diepgaande analyse schreef van Genesis 1-11, typeert het met: 'Omdat de mens het drukker heeft met zichzelf dan met het beheer van de aarde, of met zijn medemens, wordt de vernietiging ingezet.' (blz. 148)

Ook de klimaatcrisis is ontstaan door mensen die gulzig streven naar meer, meer, meer. Het verlies van het (westerse) paradijs behoort tot de mogelijkheden.

Het paradijs 'citeren'

In een crisis 'het paradijs citeren' betekent alereerst openstaan voor perspectief, voor hoop, voor de stip op de horizon. Het is aansluiten bij de opvoeders van Bijbels Israel die wisten:

*'Waar het visioen ontbreekt, verwildert het volk
Wie de wet (thora) in acht neemt is gelukkig!'*
(Spreuken 29: 18).

In Jesaja 51: 1-8 wordt het visioen werkelijk indrukwekkend ingevuld:

'De wet (thora) vindt zijn oorsprong in mij.' (51: 4)
'Volk dat mijn wet (thora) in het hart draagt.' (51:7)

Het begint dus met luisteren naar God Jahweh. De opdracht tot luisteren komt driemaal voor: in de verzen 1, 4 en 7.

Mensen die luisteren zoeken de Heer, jagen het Godsrecht na (vers 1) en 'kennen' dat recht (vers 7). Kennen betekent dat ze het zich eigen hebben gemaakt. Hét recht is voor God Jahweh de hoogste norm. Het hele leven wordt erdoor 'geijkt', zoals maten en gewichten geijkt zijn.

En de naam JoSuA (Jahweh is redding) horen we in:

'De hulp ('SuA) die ik breng is al onderweg' (6)
'De redding die ik breng zal voor altijd blijven' (8)

Gerechtigheid

Het gedrag van mensen dat ontstaat uit liefde voor recht en thora, heeft de naam gerechtigheid (SeDeQa). Jezus, leerling van deze traditie, zei: *'Zalig wie honger en dorsten naar gerechtigheid.'* (Mattheüs 5: 4)

In haar Genesisboek schrijft van Wolde: 'Genesis 1 toont het primaat van hetgeen buiten de mens staat, het primaat van het verband. (...) Dit inzicht kan de visie van de mens als kroon van de schepping vervangen.'

Met het Onze Vader steeds weer 'uw, uw uw' bidden, leert ons het 'ik, ik, ik' af. Het 'citeren en reconstrueren van het paradijs' helpt om te voorkomen dat de klimaatcrisis op aarde uitloopt in woestijn. En dat voorkomen betekent oneindig veel!

*Doede Wiersma uit Leeuwarden was medewerker
Oude Testament aan de Rijksuniversiteit
Groningen en is emeritus predikant
van de Protestantse Kerk*

Woestijn wordt paradijs

(Uit: Jesaja 51: 1-8)

1. Luister naar mij, jullie die het recht - sedeq - najagen, jullie die de HEER zoeken.
3. De HEER troost Sion. Hij maakt haar woestijn aan Eden gelijk. Haar wildernis wordt als tuin van de HEER. Een oord van vreugde, gejuich, muziek, lofzang.
4. Luister, aandachtig naar mij, mijn volk. De wet (thora) vindt zijn

oorsprong in mij. Mijn (visie op) de rechtsorde (mispāt) zal een licht zijn voor alle volken.

5. In een oogwenk breng ik hét recht (sedeq) nabij, de hulp (joshua) die ik biedt is al onderweg. Ik zal krachtig rechtspreken (josafat) over de volken. De redding (josua) die ik breng zal voor altijd blijven mijn gerechtigheid (sedaqa) zal geen einde hebben.

7/8. Luister naar mij, jullie die mijn recht (sedeq) kennen, volk dat mijn wet (thora) in het hart draagt. Wees niet bang! Mijn gerechtigheid (sedaqa) zal voor altijd blijven. De redding (josua) die ik breng, duurt van geslacht op geslacht.

VOLGENDE KEER in G eandewei

Sta op!

